

Kannustematkailun historiaa

Kantele, Kaarina (2006). Suomeen ja Lappiin suuntautuneen työsidonnaisen matkailun ja erityisesti kannustematkailun synty ja kehitys tarkasteltuna kannustematkatuotteen rakentumisena 1980-luvulla. Lapin yliopisto, Rovaniemi. 206 s., lähdeluettelo, kuvioita, taulukkoja, liitteitä.

Raija Komppula¹ & Auvo Kostiainen²

¹Joensuun yliopisto, Taloustieteet

²Turun yliopisto, Yleinen historia

Väitöskirjatutkimuksen aihe on mielenkiintoinen ja haastava, kun siinä pyritään kahden tieteenalan näkökulmien ja tarkastelutapojen yhteensovittamiseen matkailun aihepiirissä. Painopiste on erilaisten organisaatioiden ja niihin liittyvien henkilöiden toiminnassa. Varsinaisten “kannustematkailijoiden” tarkempi tutkiminen on rajattu ulkopuolelle. Kaarina Kantele tarkastelee tutkimuksessaan tärkeää lähihistorian matkailun ilmiötä, työsidonnaisen ja kannustematkailun muotoutumista Suomessa ja Lapissa. Hän etenee johdonmukaisesti tutkimuksessaan ja pystyy erittelemään ilmiön monet eri piirteet ja kannustematkailun vakiintumisen 1980-luvulla. Hän osoittaa miten kannustematkailun juuret ovat yleisemmän työsidonnaisen matkailun muuttumisessa, ja miten taustalla ovat niin ulkomaiset kuin kotimaiset, myös lappilaiset, vaikutteet ja esikuvat.

Aihepiiriä on toistaiseksi tutkittu melko vähän. Kantele on voinut käyttää jonkin verran hyväkseen eri maissa tehtyä alan tutkimusta, joka on samalla tuonut kansainvälistä näkökulmaa. Tutkimus on kiistämättä tärkeä ja tulee hyödyttämään monia matkailun tutkijoita ja käytännön toimijoita ja antamaan virikkeitä uusille tutkimuksille. Suomessa ja Lapissa kehitettyä kannustematkatuotetta, sen syntyä ja muotoutumista tarkastellaan esivaiheiden ja yleisemmän työsidonnaisen matkailun kautta, sekä selvitetään Suomen ja Lapin suosiota varsinkin saksalaisyritysten ja saksalaismatkailijoiden keskuudessa. Tutkimusajanjakson valinta vaikuttaa periaatteessa onnistuneelta.

Käsitteiden määrittely ja käyttö on tutkimuksen etenemisen kannalta tärkeä seikka. Johdannossa on erityinen käsitteitä selventävä tarpeellinen alaluku. Lisäksi työhön sisältyy erillinen aihepiirin käsiteluettelo, joka auttaa työn lukeemisessa. Kuitenkin käsitteiden osalle jää edelleen jonkin verran epäselvyyttä, erityisesti liiketaloustieteen näkökulmasta. Esimerkiksi liiketaloustieteen teksteissä palvelun toteuttaja ymmärrettäisiin palvelutuotteen tarjoajaksi, siis palvelun tuottajaksi, kun taas matkailija, vieras tai loppukäyttäjä on pikemminkin *palvelun kuluttaja*. Monessa kohtaa lukija jää kaipaamaan työn taustaksi myös

ehkä eniten matkailukirjallisuudessa viitattua Medlikin ja Middletonin (1973) määritelmää, jossa matkailutuote esitetään pakettina, joka koostuu viidestä komponentista: kohteen vetovoima, kohteen palvelut, saavutettavuus, mielikuvat kohteesta sekä hinta.

Tutkimusmenetelmätkin voisi ilmaista selvemmin. Johdannossa ja luvussa 3 kirjoittaja esittää varsinkin historian näkökulmia. Historiantutkijan tutkimusote on paikoin selkeämmin, paikoin häilyvämmiin esillä. Tekijä ei ole ottanut kantaa tieteidenvälisyyden (historia ja liiketaloustiede) kysymykseen kuin hyvin yleisellä tasolla. Erilaisten aineistojen analyysimenetelmiin ja menetelmien perusteluihin ei työn metodiosassa paneuduta, vaan ne ohitetaan kursorisesti. Itinerary –aineiston eli matkasuunnitelmien käsittely kuvataan kuitenkin varsin läpinäkyvästi, mikä osoittaa kirjoittajan käytännöllistä otetta työhönsä.

Tutkimuksen rakenne on periaatteessa onnistunut ja toimiva. Tutkimusaihe on historiantutkimukseen soveltuva lähihistorian aihe. Selvimmin historian-tutkijan ote näkyy nk. empiirisessä osiossa eli luvussa 6. Lähdeaineisto on yleisesti runsasta ja monipuolista. Keskeiseen asemaan nousevat Itinerary -aineistot. Niiden ominaisuuksia on pohdittu eri näkökulmista. Mutta mikä oli suunnitelmien, ohjelmien ja todellisuuden suhde? Itineraryt ovat arvokas tutkimusmateriaali, mutta samalla niiden alkuperä yhdeltä matkaoppaalta viittaa eräänlaiseen case study -tutkimukseen. Tätä puolta olisi ehkä voinut tarkastella enemmänkin.

Tutkimuksessa käytetään myös haastatteluja, jotka ovat hyvää täydentävää materiaalia. Näin on voitu saada selville asioita, jotka eivät ole juuri kirjallisia tai painettuja jälkiä jättäneet. Tutkimuksessa ei ole käytetty paljonkaan lehti-aineistoa, joka kuitenkin olisi voinut antaa aikalaisnäkökulmaa aiheeseen hieman toisella tavalla kuin haastattelut, ohjelmat tai markkinointi- tms. aineisto. Tarkempaa käsittelyä vaille on jäänyt mielenkiintoisia seikkoja, kuten kysymys matkan osanottajien tuntemuksista tai kysymys mies- ja naismatkailijoista: miksi miehet olivat lukumääräisesti niin suuri enemmistö, ja mitä se merkitsi esimerkiksi matkojen suunnittelulle.

Kaarina Kantele pyrkii monitieteisyyteen yhdistelemällä historian ja liiketaloustieteen näkökulmat. Kun tutkija tekee valinnan liikkuu kahden tieteenalan välimaastossa, on vaarana, että perehtyneisyys jompaankumpaan jää vähemmälle huomiolle. Tässä työssä matkailumarkkinoinnin teoriaan liittyvä keskustelu jää paikoin keveäksi ja johtaa muutamassa kohdassa jopa virheellisiin tulkintoihin. Työn ansiot ovat kuitenkin toisaalta kiistattomat. Kirjoittajan perehtyneisyys kontekstiinsa on korkealla tasolla. Monet tutkimustulokset ovat arvokkaita ja antavat uutta tietoa aihepiiristä. Tutkimus on innovatiivinen ja tuottaa runsaasti uutta tutkimustietoa lähihistoriasta ja matkailusta, ja auttaa ymmärtämään tämän päivän matkailun ilmiöitä.